

**Τοποθέτηση της Επιτροπής Διοικήσεως
ως Αρχή κατά των Διακρίσεων
αναφορικά με την εφαρμογή
του «Κώδικα Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού» και
του «Οδηγού Διαχείρισης Ρατσιστικών Περιστατικών» στα σχολεία**

Προϊστάμενος Αρχής κατά των Διακρίσεων:

Άριστος Τσιάρτας

Ερευνών Λειτουργός:

Θέκλα Δημητριάδου

Αρ. Φακ.: ΤΟΠ 2/2015

Λευκωσία, 10 Ιουνίου 2015

1. Το κυπριακό σχολείο, όπως και η ευρύτερη κοινωνία, βρίσκονται σήμερα σε ένα κομβικό σημείο διαχείρισης των ζητημάτων που θέτει η ετερογένεια του σχολικού περιβάλλοντος. Ο έντονα πλουραλιστικός χαρακτήρας του μαθητικού πληθυσμού της Κύπρου και οι πολιτισμικές του ιδιαιτερότητες αποτελούν, πλέον, μια πραγματικότητα και μια μεγάλη πρόκληση για το εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο καλείται να διαχειριστεί, με τρόπο παιδαγωγικό, τη συνάντηση παιδιών με διαφορετική καταγωγή, αλλά και με κάθε είδους ετερότητα που συνδέεται με προκαταλήψεις και στερεότυπα. Στην προσπάθεια αυτή, το σύνολο της σχολικής κοινότητας βρίσκεται αντιμέτωπο με τις εντάσεις και τις προκλήσεις που η ετερογένεια αυτή επιφυλάσσει, και οι οποίες αποτελούν τροχοπέδη στην δημιουργία κλίματος συνύπαρξης, ισότητας και αλληλεγγύης, και κατ' επέκταση στη δημιουργία κλίματος ουσιαστικής και αποτελεσματικής μάθησης.
2. Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού ανταποκρίθηκε διαχρονικά με αγαθές προθέσεις στην πρόκληση διαχείρισης και ένταξης των μαθητών μεταναστευτικής προέλευσης. Όμως, το αποτέλεσμα της προσπάθειας κρίνεται και καθορίζεται καθημερινά στο σχολικό περιβάλλον, όπου, ολοένα και περισσότερο, αναδεικνύεται η ανάγκη για μια συστηματική διαπολιτισμική και αντιρατσιστική εκπαίδευση, που θα απευθύνεται σε όλα τα παιδιά, σε όλο το μαθητικό πληθυσμό. Αν η προσπάθεια απευθύνεται μόνο στα παιδιά της μειονότητας, κινδυνεύει με αποτυχία. Αν, από την άλλη, λειτουργήσει σωστά, θα αποτελέσει μηχανισμό και τρόπο ενσωμάτωσης όλων των μαθητών στο παιδαγωγικό περιβάλλον, και θα αποσοβήσει φαινόμενα αποκλεισμού και περιθωριοποίησης, με θετικά αποτελέσματα για το σχολείο και την ευρύτερη κοινωνία.
3. Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων μου ως αρμόδια Ανεξάρτητη Αρχή καταπολέμησης των διακρίσεων και προαγωγής της αρχής της ισότητας έχω, τα τελευταία χρόνια, επισημάνει τις προκλήσεις για διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας στα σχολεία. Έχω, παράλληλα, ασχοληθεί κατ' επανάληψη με τον τρόπο διαχείρισης των περιστατικών ρατσιστικής βίας ή εκφοβισμού που εμφανίζονται στα σχολεία και έχω διαβιβάσει¹ τις θέσεις και τις εισηγήσεις μου προς το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, τόσο για τον έγκαιρο και αποτελεσματικό χειρισμό τέτοιων περιστατικών, όσο και για την ενδυνάμωση του

¹ ΑΚΡ 241/2008, Έκθεση της Αρχής κατά του Ρατσισμού και των Διακρίσεων αναφορικά με τον ξυλοδαρμό μαθήτριας αφρικανικής καταγωγής και το χειρισμό του περιστατικού από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και την Αστυνομία, ημερομηνίας 10/3/2009

ΑΚΡ 88/2008 & ΑΚΡ 94/2008, Έκθεση της Επιτρόπου Διοικήσεως ως Αρχή κατά του Ρατσισμού και των Διακρίσεων αναφορικά με καταγγελίες κατά του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού σε σχέση με το χειρισμό ρατσιστικών περιστατικών σε δημόσια σχολεία, ημερομηνίας, 22/10/2008

διαπολιτισμικού και δημοκρατικού χαρακτήρα του σχολικού συστήματος και της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

4. Στην τελευταία αυτεπάγγελτη παρέμβασή² μου, το 2013, με αφορμή περιστατικά βίας με ρατσιστικό κίνητρο σε σχολεία της Κύπρου, επανέλαβα τη θέση μου ότι η υποτίμηση και η μη αποφασιστική αντιμετώπιση των περιστατικών αποτυγχάνει να προστατεύσει τους μαθητές που βιώνουν το ρατσισμό, να εκπαιδεύσει όσους τον διαπράττουν και να αναχαιτίσει το περιβάλλον εχθρότητας που αναπτύσσεται έναντι ολόκληρων φυλετικών ή εθνοτικών ομάδων εντός της μαθητικής κοινότητας. Τονίζοντας την υποχρέωση των σχολείων να διασφαλίζουν ότι οι μαθητές δεν αντιμετωπίζουν οποιασδήποτε μορφής διάκριση, συμπεριλαμβανομένης ρατσιστικής βίας ή παρενόχλησης, και την ευρύτερη υποχρέωση της εκπαίδευσης να διαμορφώνει κοινωνικά συνειδητοποιημένους και ευαίσθητους πολίτες που θα μπορούν να αποδέχονται το «διαφορετικό», κάλεσα το Υπουργείο Παιδείας σε από κοινού συνεργασία για την επίτευξη λύσεων στο πρόβλημα της καταγραφής και της αποφασιστικής διαχείρισης των ρατσιστικών περιστατικών στα σχολεία.
5. Με ιδιαίτερη ικανοποίηση, έλαβα τη θετική ανταπόκριση του Υπουργείου, το οποίο προχώρησε, με τη συμβολή του Γραφείου μου, στη διαμόρφωση του πρώτου πλαισίου αντιρατσιστικής πολιτικής στα σχολεία, με τίτλο **«Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού & Οδηγός Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών»**³. Με την απόφαση αυτή, το Υπουργείο ανταποκρίθηκε, ταυτόχρονα, σε σχετική σύσταση⁴ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), η οποία έχει επισημάνει την αναγκαιότητα για σύσταση ενός συστήματος παρακολούθησης των ρατσιστικών περιστατικών, την υιοθέτηση μέτρων προστασίας των θυμάτων και την εκπαιδευτική, κατά βάση, διαχείριση των περιστατικών.
6. Η νέα αντιρατσιστική πολιτική, η οποία παρουσιάστηκε σε Δημοσιογραφική Διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στις 13 Ιουνίου 2014, στο Υπουργείο, αποτελεί το πρώτο συνεκτικό και ολοκληρωμένο κείμενο πολιτικής κατά του ρατσισμού στην εκπαίδευση. Σε αυτό περιλαμβάνεται σαφές και αναλυτικό θεωρητικό υπόβαθρο και μέτρα πρακτικής εφαρμογής της αντιρατσιστικής πολιτικής, τόσο

² ΑΚΡ/ΑΥΤ. 3/2011 & ΑΚΡ/ΑΥΤ. 1/2012, *Αυτεπάγγελτη παρέμβαση της Αρχής κατά των Διακρίσεων αναφορικά με την ανταπόκριση των σχολείων σε ρατσιστικά περιστατικά*, ημερομηνίας 11/3/2013.

³ Συγγραφική ομάδα: Δρ. Έλενα Παπαμιχαήλ (Γραφείο Αναλυτικών Προγραμμάτων – Αγωγή Υγείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπ. Παιδείας και Πολιτισμού) & Δρ. Μιχαλίνος Ζεμπύλας (Αναπληρωτής Καθηγητής, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου)

⁴ ECRI General Policy Recommendation No 10 on *Combating Racism and Racial Discrimination in and through School Education*, (Strasbourg, 21 March 2007.)

για πρόληψη των διακρίσεων και του ρατσισμού, όσο και για καταπολέμηση και διαχείριση των περιστατικών που προκύπτουν. Συγκεκριμένα, η αντιρατσιστική πολιτική συνίσταται από δύο διακριτά, αλλά αλληλένδετα επί της ουσίας, μέρη:

- ✓ Στον «Κώδικα Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού», στον οποίο διασαφηνίζονται βασικές έννοιες, όπως της διαφορετικότητας, της προκατάληψης, των στερεοτύπων, του ρατσισμού, της ρητορικής μίσους, του ρατσιστικού περιστατικού, και άλλων, και μέσα από τον οποίο ενδυναμώνονται όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας -μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς- καθώς αναλαμβάνουν ενεργό δράση, με συγκεκριμένα καθήκοντα, στην πρόληψη και αντιμετώπιση του εκφοβιστικού κλίματος που δημιουργεί ο ρατσισμός στο χώρο του σχολείου.
 - ✓ Στον «Οδηγό Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών», στον οποίο καταγράφονται με σαφήνεια τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν τα σχολεία κατά τη διαχείριση των περιστατικών ρατσισμού, πρωτίστως με παιδαγωγικούς όρους και με σκοπό την αλλαγή των συμπεριφορών, καθώς και τα βήματα για τη συνεπή και συστηματική καταγραφή των περιστατικών, σε πρώτο επίπεδο από το ίδιο το σχολείο, και σε δεύτερο από το Υπουργείο Παιδείας, για σκοπούς αξιολόγησης και αναστοχασμού σε πολιτειακό επίπεδο της έκτασης του ρατσισμού στα σχολεία και της αποτελεσματικότητας των μέτρων που λαμβάνονται.
7. Με την έναρξη του σχολικού έτους 2014/ 2015 η νέα αντιρατσιστική πολιτική εφαρμόστηκε πιλοτικά σε 7 σχολεία, πέντε Δημοτικά και δύο Γυμνάσια, σε τρεις επαρχίες, με σκοπό την πρώτη πρακτική εφαρμογή Κώδικα & Οδηγού και την καταγραφή και ανάλυση τυχών προβληματικών πτυχών και περιορισμών, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση των δύο εργαλείων, πριν από την διευρυμένη, και αργότερα καθολική, εφαρμογή τους στα σχολεία. Στα πλαίσια της πιλοτικής εφαρμογής πραγματοποιήθηκαν επιμορφωτικά σεμινάρια προς τους εκπαιδευτικούς και τις Διευθύνσεις των σχολείων, έγιναν ενέργειες γνωστοποίησης της νέας πολιτικής στους μαθητές και στους γονείς, και πραγματοποιήθηκαν ημερίδες κατά του ρατσισμού, καθώς και πληθώρα άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, βιωματικού. κατά το πλείστο, χαρακτήρα. Σκοπός των δράσεων ήταν η εμπέδωση σε όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας των στόχων της πολιτικής, η ευαισθητοποίηση και ενίσχυση των γνώσεων τους αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις διακρίσεις, η αναγνώριση του οφέλους της απαλλαγής του εκπαιδευτικού χώρου από κάθε μορφής διάκριση και ρατσιστική συμπεριφορά, και η ανάδειξη των ευθυνών του κάθε μέλους της κοινότητας για επίτευξη του στόχου. Οι δραστηριότητες οργανώθηκαν από τα ίδια τα σχολεία, με την

καθοδήγηση και υποστήριξη του Υπουργείου και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου, και σε αυτές συνέβαλαν λειτουργοί της Αρχής κατά των Διακρίσεων, καθώς και της Υπάτης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.

8. Για σκοπούς παρουσίασης των αποτελεσμάτων της πιλοτικής εφαρμογής, πραγματοποιήθηκε στις 25 Μαΐου 2015, στη Λευκωσία, Παγκύπριο Συνέδριο, το οποίο απευθυνόταν στις Διευθύνσεις και στο προσωπικό των σχολείων Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης. Στο Συνέδριο παρευρέθηκε και μίλησε η κ. Floya Anthias⁵, Κοινωνιολόγος/ Ακαδημαϊκός, η οποία χαιρέτησε την εφαρμογή της αντιρατσιστικής πολιτικής στα σχολεία της Κύπρου, σημειώνοντας ότι θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η *διαφορετικότητα* και η συνύπαρξη ανθρώπων με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά αποτελούν συστατικά στοιχεία κάθε σύγχρονης κοινωνίας, μη εξαιρουμένης της κυπριακής. Συνέχισε ότι ορθώς η συγκεκριμένη πολιτική διευρύνει το φάσμα εφαρμογής της σε *κάθε είδους* διάκριση, τονίζοντας ότι οι μαθητές θα πρέπει να διδαχθούν ότι η διαφορετικότητα *δεν αφορά τους άλλους*, αλλά τον καθένα μας, ο οποίος μπορεί να τύχει διάκρισης ή κακομεταχείρισης στη βάση ενός ή περισσότερων κοινωνικών χαρακτηριστικών του. Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με την κ. Anthias, ο ρατσισμός, ως ιδέα και ως πρακτική, γεννά την καταπίεση και την αδικία, κάτι που είναι επίσης πολύ σημαντικό για τους νέους ανθρώπους να το διδαχθούν και να το κατανοήσουν. Σημειώνοντας ότι ο ρατσισμός δεν είναι πάντα άμεσος και ευδιάκριτος και ότι, ως κοινωνικό κατασκεύασμα, αλλάζει μορφές και μέσα έκφρασης, επίστησε την προσοχή στην αναγκαιότητα συνεχούς αναζήτησης και εντοπισμού των έμμεσων, λιγότερα ορατών εκφάνσεων του. Καταλήγοντας, η ακαδημαϊκός εξέφρασε την ικανοποίησή της για την εφαρμογή της αντιρατσιστικής πολιτικής, παρατηρώντας ότι η προσπάθεια που γίνεται στο χώρο της παιδείας αντανάκλα τις προθέσεις του κράτους γενικά έναντι του ρατσισμού και τις αξίες που η επιδιώκει η πολιτεία να διέπουν την κοινωνία στο σύνολο της.
9. Στο κύριο μέρος του Συνεδρίου πραγματοποιήθηκαν παρουσιάσεις από τα 7 σχολεία, σχετικά με την εμπειρία τους από την εφαρμογή Κώδικα & Οδηγού, τις δράσεις που αναπτύχθηκαν και τους δικούς τους προβληματισμούς και εισηγήσεις για βελτίωση της αντιρατσιστικής πολιτικής κατά τη νέα σχολική χρονιά.

⁵ Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του East London, Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας και Κοινωνικής Δικαιοσύνης (Emeritus) στο Πανεπιστήμιο του Roehampton και Επισκέπτρια Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο City του Λονδίνου.

10. Μελετώντας τη συνολική εμπειρία εφαρμογής της αντιρατσιστικής πολιτικής, όπως παρουσιάστηκε στο Συνέδριο, διαπίστωσα ότι η εφαρμογή Κώδικα & Οδηγού είχε πραγματικά και πολλαπλά οφέλη στα πιλοτικά σχολεία, τα οποία προσάρμοσαν τις δράσεις τους στη δημογραφική σύνθεση και στις ιδιαίτερες ανάγκες των δικών τους σχολικών κοινοτήτων. Όπως παρατηρήθηκε, η χρήση των εργαλείων της αντιρατσιστικής πολιτικής, και ιδίως η τεχνική του αναστοχασμού, είχε πραγματικό αντίκτυπο σε μαθητές και στη συμπεριφορά που επιδείκνυαν. Ταυτόχρονα, οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, μέσα από τις εκπαιδεύσεις και τις εκτενείς μεταξύ τους συζητήσεις, φαίνεται να βελτίωσαν σημαντικά τις δικές τους γνώσεις για τα ζητήματα σεβασμού της διαφορετικότητας, αλλά και τη δυνατότητα τους να τις μεταδώσουν στους μαθητές. Βεβαίως, καθοριστικός υπήρξε ο ρόλος των Διευθύνσεων των σχολείων, οι οποίες ενστερνίστηκαν τις αρχές και τις αξίες που πρεσβεύονται μέσα από τον Κώδικα και εφάρμοσαν με προθυμία και συνέπεια την πολιτική, αφιερώνοντας χρόνο και προσωπικό για το σκοπό.
11. Πολύ σημαντικό θεωρώ, επίσης, το ότι μέσα από την εφαρμογή της πολιτικής στα συγκεκριμένα σχολεία προέκυψαν καταγγελίες για συμπεριφορές και περιστατικά, τα οποία προηγουμένως περνούσαν απαρατήρητα ή υποβαθμιζόνταν, αναδεικνύοντας έτσι τη σημασία της στόχευσης της ελλιπούς καταγγελίας (underreporting) και του εντοπισμού του «σκοτεινού αριθμού» των περιστατικών. Αυτό φαίνεται να ισχύει ιδίως ανάμεσα σε παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας, τα οποία βιώνουν εντονότερη κοινωνική πίεση και φοβούνται περισσότερο τον ενδεχόμενο στιγματισμό τους σε περίπτωση καταγγελίας. Κρίσιμο για την άρση αυτού του περιορισμού και για μείωση του underreporting, είναι να επικρατεί στο σχολικό χώρο η αντίληψη ότι τα περιστατικά αυτά δεν είναι αποδεκτά, ότι θα τύχουν συνεπούς και αποτελεσματικού χειρισμού και ότι τα θύματα ή/και οι καταγγέλλοντες θα προστατευτούν από τυχόν αντίποινα ή περαιτέρω αρνητικές συμπεριφορές. Είναι γι' αυτό που θεωρώ ως πολύ σημαντικό το ότι, μέσα από την εφαρμογή Κώδικα & Οδηγού στα πιλοτικά σχολεία, καταγράφηκαν μαρτυρίες, τόσο από μαθητές, όσο και από γονείς, σύμφωνα με τις οποίες δηλώνουν πιο άνετοι να καταγγέλλουν τα περιστατικά τώρα που γνωρίζουν ότι οι καταγγελίες τους θα τύχουν χειρισμού.
12. Όπως παρατήρησα, σημαντικό ρόλο στη διάχυση, βιωματική μάθηση και εμπέδωση του Κώδικα, καθώς και στην προετοιμασία των δράσεων που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια εφαρμογής της αντιρατσιστικής πολιτικής, διαδραμάτισε το μάθημα της Αγωγής Υγείας, το περιεχόμενο και οι στόχοι του οποίου, σε κάθε περίπτωση, συνάδουν, με τους στόχους του Κώδικα. Η διαμόρφωση των ταυτοτήτων, ο σεβασμός της διαφορετικότητας, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η αντιμετώπιση της εκφοβιστικής συμπεριφοράς και των διαφόρων μορφών βίας και η υγιής συνύπαρξη των ανθρώπων αποτελούν

βασικές έννοιες/ενότητες του συγκεκριμένου μαθήματος. Συνεπώς, η καλύτερη αξιοποίηση του μαθήματος, για σκοπούς προώθησης και εφαρμογής της αντιρατσιστικής πολιτικής, προσφέρεται και μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα αποτελεσματική.

13. Βεβαίως, η εφαρμογή, για πρώτη φορά, ενός συνολικού πλαισίου διαμόρφωσης αντιρατσιστικής κουλτούρας και διαχείρισης ρατσιστικών συμπεριφορών, δεν θα μπορούσε να μην παρουσιάσει ορισμένους περιορισμούς και δυσκολίες. Είναι γεγονός ότι από τα σχολεία διατυπώθηκαν προβληματισμοί ως προς τη διαχείριση του χρόνου που απαιτείται, τόσο για την έγκαιρη και αποτελεσματική διαχείριση των περιστατικών, όσο και για διάχυση της νέας πολιτικής σε όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας. Η εμπειρία, ωστόσο, κατέδειξε ότι η εφαρμογή της πολιτικής έχει πραγματικό, και ενίοτε άμεσο, αποτέλεσμα στις συμπεριφορές των μαθητών και, ως εκ τούτου, ο χρόνος που απαιτείται για την εφαρμογή της πολιτικής αντισταθμίζεται από το χρόνο που κερδίζεται από τη μείωση των περιστατικών. Σε κάθε περίπτωση, είμαι πεπεισμένη ότι το κάθε σχολείο που αποφασίζει να υιοθετήσει την πολιτική προς όφελος της ομαλής λειτουργίας και της ισότιμης απόλαυσης του δικαιώματος στην παιδεία, έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει μέλη του προσωπικού του, χρόνο διδασκαλίας, αλλά και κενές ώρες διδασκαλίας που προκύπτουν, για σκοπούς υλοποίησης του προγράμματος.
14. Μία δεύτερη δυσκολία που ανέκυψε κατά την πιλοτική εφαρμογή της πολιτικής στα σχολεία σχετίζεται με τις αντιδράσεις που δημιουργήθηκαν, κυρίως από γονείς, όταν αποδίδονταν ο χαρακτηρισμός «ρατσιστική» στη συμπεριφορά για την οποία τιμωρήθηκαν τα παιδιά τους. Θεωρώ ότι η δυσκολία αυτή αντανακλά, ακριβώς, την άγνοια και την αδυναμία/ απροθυμία αναγνώρισης του ρατσιστικού κινήτρου στα περιστατικά βίας, και η οποία, εξάλλου, αποτελεί μία από τις βασικότερες στοχεύσεις Κώδικα & Οδηγού. Έχω, ως προς το θέμα αυτό, την άποψη ότι η συνεπής και συστηματική προώθηση και εφαρμογή της πολιτικής θα ξεκαθαρίσει ότι σκοπός της πολιτικής είναι ο τερματισμός των ανεπιθύμητων συμπεριφορών, και όχι η στοχοποίηση των ατόμων. Θα συμβάλει, επίσης, στην κατανόηση, από όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας, ότι οι συμπεριφορές αυτές πλήττουν το παιδαγωγικό περιβάλλον συνολικά και ότι η απαλλαγή από αυτές θα αποβεί προς όφελος ολόκληρου του μαθητικού πληθυσμού.
15. Στη βάση της συνολικής πιο πάνω εμπειρίας, θεωρώ ότι η πιλοτική εφαρμογή Κώδικα & Οδηγού στα σχολεία κατά το τρέχον σχολικό έτος που ολοκληρώνεται σύντομα είχε πολύ θετικά αποτελέσματα. Τα σχολεία που εφάρμοσαν την πολιτική φαίνεται να επωφελήθηκαν από την ευαισθητοποίηση και την εξοικείωση με το πολύ σημαντικό θεωρητικό υπόβαθρο του Κώδικα, καθώς και από τις διαδικασίες και τα

μέσα που προτάθηκαν μέσα από τον Οδηγό για διαχείριση των ρατσιστικών περιστατικών. Συνολικά, η εμπειρία των σχολείων, όπως καταγράφηκε στο Συνέδριο, επαλήθευσε, ακόμα, την ύπαρξη ρατσιστικών περιστατικών τα οποία μέχρι σήμερα καταγράφονταν και τύγχαναν διαχείρισης ως βίαια περιστατικά, χωρίς να ονομάζεται και να αντιμετωπίζεται το κίνητρο πίσω από αυτά. Όπως αναφέρθηκε από τα ίδια τα σχολεία, η ανάδειξη και διαχείριση των ρατσιστικών περιστατικών, στη βάση του Οδηγού, συνέβαλε ουσιαστικά στην προστασία και ενδυνάμωση των θυμάτων, στην άμβλυνση ή ακόμα και στον τερματισμό της συμπεριφοράς και γενικά στη συνειδητοποίηση για τις αρνητικές και επιζήμιες συνέπειες του ρατσισμού και των βίαιων εκφάνσεων του.

16. Επαναλαμβάνω ότι το σημερινό σχολείο χαρακτηρίζεται από πολλαπλές ετερότητες και από ένα ευρύ φάσμα διαφορετικότητας. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον μπορούν να εκδηλωθούν αρνητικές στάσεις και συμπεριφορές απέναντι στο κάθε «άλλο», στο κάθε διαφορετικό. Το ζητούμενο είναι η αναζήτηση μέτρων που προλαμβάνουν, καταπολεμούν ή/ και περιορίζουν τις διακρίσεις και ευνοούν την επιτυχή ένταξη των μαθητών μεταναστευτικής καταγωγής. Με την έννοια αυτή, το ζήτημα είναι ευρύτερο και αφορά σε θεμελιώδεις όψεις και αρχές της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Εν ολίγοις, ρατσιστικά περιστατικά που συμβαίνουν στα σχολεία δεν αφορούν μόνο στα θιγόμενα πρόσωπα και ομάδες, αλλά αφορούν ολόκληρη τη σχολική κοινότητα. Αυτή είναι και η φιλοσοφία του Κώδικα.
17. Σημειώνοντας τα πιο πάνω, είμαι πεπεισμένη ότι η διευρυμένη εφαρμογή της αντιρατσιστικής πολιτικής κατά το επόμενο σχολικό έτος θα έχει εξίσου θετικά αποτελέσματα στην καλλιέργεια αντιρατσιστικής συνείδησης και αποδοχής της διαφορετικότητας σε περισσότερες σχολικές μονάδες. Όπως αναδείχθηκε μέσα από την πιλοτική εμπειρία, η εφαρμογή μιας σταθερής και συνεπούς πολιτικής κατά του ρατσισμού στα σχολεία έχει, αφενός, απτά, θετικά και ελπιδοφόρα αποτελέσματα για τη δημιουργία κλίματος σεβασμού της διαφορετικότητας και, αφετέρου, συντείνει στη δημιουργία κλίματος μηδενικής ανοχής έναντι στο ρατσισμό. Κατά συνέπεια, προάγει την απόλαυση του δικαιώματος στην εκπαίδευση χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Ως τέτοια, η αντιρατσιστική πολιτική έρχεται να συμπληρώσει και να ενισχύσει τον διαπολιτισμικό χαρακτήρα του εκπαιδευτικού μας συστήματος και να διασφαλίσει την ισότιμη απόλαυση από όλα τα παιδιά του αγαθού της εκπαίδευσης, χωρίς διακρίσεις. Γιατί ένα σχολείο που καταπολεμά τις διακρίσεις δεν είναι μόνο ένα σχολείο που εντάσσει στους κόλπους του τις πολιτισμικές διαφορές, αλλά ένα σχολείο που ανοίγει προοπτική σχολικής και κοινωνικής επιτυχίας για όλους.

18. Έχω, ακόμα, την άποψη ότι, για σκοπούς ποιοτικής και αποτελεσματικής εφαρμογής του προγράμματος, θα πρέπει η νέα αντιρατσιστική πολιτική να διατηρήσει τη διακρίτοτητα και την ειδικότερη στόχευση της από άλλες δράσεις που τρέχουν παράλληλα στο Υπουργείο και οι οποίες στοχεύουν σε εξίσου σημαντικά κοινωνικά ζητήματα που απασχολούν το χώρο της εκπαίδευσης. Κι αυτό γιατί είναι κρίσιμο να εδραιωθεί το μήνυμα της εξειδικευμένης και αποφασιστικής αντιμετώπισης των ρατσιστικών συμπεριφορών, ως συμπεριφορών που στηρίζονται στη διαφορετικότητα και πλήττουν δυσανάλογα πρόσωπα, ομάδες και ολόκληρες σχολικές κοινότητες. Σε αντίθετη περίπτωση, διακυβεύεται το θετικό αποτέλεσμα και η δυναμική που δημιουργήθηκε από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή Κώδικα & Οδηγού.
19. Δεν πρέπει, παράλληλα, να μας διαφεύγει ότι η εφαρμογή της αντιρατσιστικής πολιτικής εκπληρώνει σημαντικό μέρος των υποχρεώσεων της Κύπρου στη βάση των συστάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), η οποία, στα πλαίσια του 5^{ου} γύρου αξιολόγησης της Κύπρου σε θέματα διακρίσεων, έχει ζητήσει από όλα τα κυβερνητικά τμήματα, περιλαμβανομένου του Υπουργείου Παιδείας, να την ενημερώσει για τα μέτρα που έχουν ληφθεί. Ειδικότερα στο χώρο της εκπαίδευσης, οι εμπειρογνώμονες της Επιτροπής καλούν το Υπουργείο να ανταποκριθεί σε θέματα ρητορικής μίσους και ομοφοβικής/ τρανσφοβικής βίας και σε θέματα ΛΟΑΤ απόμων, και να τους ενημερώσει, μεταξύ άλλων, για το περιεχόμενο και την εφαρμογή του Προγράμματος Σπουδών Αγωγής Υγείας και για τη νέα αντιρατσιστική πολιτική και τα αποτελέσματά της.
20. Υπό το φως των πιο πάνω, και χαιρετίζοντας για ακόμη μια φορά την εκπεφρασμένη και θεσμοθετημένη, πλέον, πολιτική του Υπουργείου για ενεργή ευαισθητοποίηση των σχολικών κοινοτήτων με σκοπό την πρόληψη, διαχείριση και αποτελεσματική αντιμετώπιση των ρατσιστικών περιστατικών στο χώρο της εκπαίδευσης, καλώ το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού σε διαβούλευση, **στις 26 Ιουνίου 2015**, στις 12:00, για σκοπούς συζήτησης των ακόλουθων θεμάτων:
- ✓ Τη βελτίωση Κώδικα & Οδηγού, στη βάση των συμπερασμάτων της πιλοτικής εφαρμογής, ούτως ώστε να ανταποκρίνονται, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, στις πραγματικές ανάγκες των σχολείων που τον εφαρμόζουν,
 - ✓ Την εφαρμογή της αντιρατσιστικής πολιτικής κατά το επόμενο σχολικό έτος και τα μέτρα προώθησης και ενθάρρυνσης περισσότερων σχολείων για την υιοθέτηση της πολιτικής, και
 - ✓ Την ενίσχυση του Προγράμματος Σπουδών Αγωγής Υγείας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, στη βάση του κρίσιμου ρόλου που διαδραματίζει στην επιτυχή εφαρμογή της

αντιρατσιστικής πολιτικής και στη βελτίωση του περιβάλλοντος μάθησης γενικότερα, ενόψει και των επικείμενων μεταρρυθμίσεων στα αναλυτικά προγράμματα του Υπουργείου.

Ελίζα Σαββίδου
Επίτροπος Διοικήσεως
και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Αρχή κατά των Διακρίσεων

ΘΔ